

ומדרש אין הגאונים יכולים למקן. וע' נט"ז בא"ק סי' מ"ו ולפי מה שכתבתי בכלל ה' סי' א' דלכ"ע המברך ברכה לשם ברכה אעפ"י שהוא לבטלה עכ"פ אין כאן לא תשא ופשיטא לתוס' אלא דאסור להוסיף ברכה וכיון דמוכר ברכה זו במדרש ומהר"ל עשה הלכה למעשה וכן הגר"א לכן המברך אינו מפסיד:

(ד) מי שנעשה לו גם באיזה מקום כגון שנפל עליו אבן וכיוצא בו או שעבר עליו עגלה טעונה שברך הטבע שימות ע"י זה והוא ניצול מן המיתה כשיגיע לאותו מקום משלשים יום לשלשים יום חוץ מיום שראה וחוץ מיום שעומד בו (מ"א ס"ק ד') מברך ברוך שעשה לי גם במקום הזה וכל יוצאי יריכו גם כן מברכין שעשה גם לאבי במקום הזה אפי' אותן שנולדו קודם לכן ואם נעשו לו ניסים הרבה בהגיעו אל א' מהמקומות שנעשה לו גם צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול בברכה א' אבל יוצאי יריכו א"צ להזכיר שאר מקומות אבל אם באו עליו גנבים או שנפל אבן או ברזל סמוך לו אע"פ שהיה בסכנת מיתה אלו נפל עליו אינו מברך שעשה לי גם אבל האחרונים הסכימו לברך הגומל ויש מגדולי אחרונים שאמרו שמי שנעשה לו גם מברך ג"כ הגומל תיכף כשניצל ובכל ל' יום מברך שעשה לי גם וכ"כ ריב"ש סי' ל"ז וכ' בש"ה שראוי לומר פ' תודה תמצא בדרך ע"ה ע"ש (סי' רי"ק ורי"ט):

(ה) אם נעשה לו הנס בעליה והוא דר בבית אם לא יכנס לאותו עלייה עד לאחר ל' יום מברך שעשה לי גם (א"ר נסם מהר"ט להלן וכו' דמלינו נמדרש רבה שיוסף הלך להליץ צדור לברך משמע שברך בלכותו מקום וכן נמדרש בסלע המחלוקת שירד דוד ונכסיו ומגליהם לברך משמע שיעמוד בלכותו מקום) (סג):

(ו) ד' צריכין לברך ברכת הגומל יורדי הים כשעלה כבר למקום חפצו והולכי מדברות כשיגיע לשוב וחולה שנתרפא והולך על בוריו וחבוש מחמת נפשות שיצא מבית אסורים ויזרח לברך דוקא בפני עשרה מלבד המברך ולכתחלה יחדר שיהיו שנים מהם ת"ח. ואם בירך בפחות מעשרה יחזור ויברך בפני עשרה בלא שם אבל על חמיהושין כגון מיחוש הראש וכיוצא בו רק שאינו חולי הכולל כל הגוף אינו מברך (וע' שו"ת רדב"ז ק"ג סי' קע"ב) ולא נקרא חולה אא"כ נפל למטה לא פחות מג' ימים. וראוי שלא לאחר ג' ימים רק יברך תיכף כשיכול ואפי' מצא כיום ג' יברך בפני עשרה בלא ס"ת ואל ימתין עד יום ה' ומ"מ אם אחר יכול לברך כל זמן שירצה וגם נשים ראויות לברך בפני עשרה:

(ז) אם הם בצער מחמת עצירת גשמים אפי' במדינות אלו וירדו גשמים וירדו כ"כ שרבו על הארץ שיעלו עליהן אבעבועות מן המטר וילכו זה לקראת זה מברכין עליהם ומה מברך אם אין לו שדה אומר מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואלו פינו מלא שירה כים ולשונונו רנה כו' עד הן הם יודו ויברכו וישבחו את שמך מלכנו ברוך אתה ה' אל רוב ההודאות (ר"ל כרוב ההודאות) ואם יש לו שדה ואין לו שותף בשדה זו אפי' יש לו שותף עובד כוכבים מברך שהחינו. ואם יש לו שדה בשותפות עם ישראל מברך הטוב והמטיב מה שאין כן באין לו שותפות אע"ג שיש גם לאחרים שדות אין מברך הטוב דמ"מ אינם שותפין בטובה זו. ואם יש לו אשה ובנים אם נקרא שותפות היש"ך כ' דהוי שותפות ומ"א כ' דלא מיקרי שותפות בגוה. ואם לא ראה שירדו גשמים רק ששמע אם אין לו שדה אינו מברך כלום דברכת מודים לא נתקן רק כשרואה ואם יש לו שדה בלא שותפות מברך שהחינו ובשותפות הטוב (ע' רכ"א ונמ"א):

(ח) דין ברכות על נסים שנעשו לאבותינו מבואר בש"ע (סי' רי"ק):

כלל סו. דין חינוך הקטן (כא"ח שמ"א):

(א) אם יש לו בנים קטנים יחנכם במצות והיא מ"ע מדברי קבלה כמש"כ חנוך לנער עפ"י דרכו ומאוד הזהיר שלמה בסי' משלי על חינוך הבנים ואם לא יוסר בדברים יכנו בשבט כמו שכתובי' שם פסוקים הרבה אך לא יכנו מכות אכזריות כמו השוטים אלא בשבט ורצועה ואע"פ שמה"ת אין הקטן בכלל עונשים כדכתיב איש או אשה אשר יעשו מכל חטאת האדם וגו' וקבלו חז"ל הלמ"מ שלא

חיי אדם כלל סו הלכות חינוך הקטן

שלא נקרא הזכר איש עד שיהיה בן י"ג שנים שלימות דהיינו אם נולד בא' בניסן לא נעשה בר מצוה עד שיגיע א' בניסן משנת ה'יד (מ"א ס"י כ"ג ס"ק י"ג) ועיין ביבמו' צ"ד ע"א רש"י ד"ה ומתוך ואם נולד באדר בשנה פשוטה או במעוברת ונולד באדר ב' ובשנת י"ג הוא מעובר אינו נעשה ב"מ עד אדר ב' אבל אם נולד במעוברת באדר א' ובשנת י"ג נמי מעוברת נעש' ב"מ באדר א' (כ"כ א"ר נ"ס תש"ו ר"י מיכן נהדיף דלא כמ"א. ומה שהק' נס"א מערכין דנענין שנה תמימה כ"ל דלק"מ שהרי שם דף ל"א א"י מה"ד התם כתיב תמימה כו' קמ"ל דגמרי' שנה שנה כו' וא"כ הכל דלא כתיב תמימה ולא ג"ש מכל שיהיה תמימה וע' במל"ס פ"ב מהל' אישות הל' כ"א ומי שנולד ביום א' דר"ק כסליו וכסענעז נ"מ משוון חסר ור"ק אינו אלא יום אחד אע"ג דנאמתי יום א' דר"ק הוא איך למשוון מ"מ לא כעשה נ"מ ככ"ט למשוון אלא נר"מ כסליו וע' עוד מדיני' אלו ס' נ"ה. ולא נקראת הנקבה אשה עד שתהי' בת י"ב שנים שלימות כמו הזכר אלא שמקדמת שנה א' ואף שיגיעו לכלל שנים לא נעשו גדולים עד שיביאו ב' שערות במקום הערוה שכן קבלו חז"ל הלמ"מ והוא מכלל כל השיעורין שקבלו חז"ל הלמ"מ (תש"ו מהרי"ל) ואמנם קי"ל כיון שהגיעו לכלל שנים חזקה שהביאו ב' שערות ולכן אפי' אם אנו רואין שאין להם ב' שערות חיישינן שמא היו להם אלא שגששו שכן דרך השערות הללו לנשור לפעמים מכה כחישות ולפעמים מכה שמנונית. ומ"מ לא סמכינן על חזקה זו לגמרי אלא דריינינן ליה בספק ולכן אולינן תמיד לחומרא בכל דבר שהוא מדאורייתא ובדרבנן לקולא מ"מ מדרבנן חייב להנכס:

(ב) וחייב האב להנך את בנו ובתו (ע' מ"א ס' ש"מ"ג וכ"כ תו"ט ביומא נהדיף) וי"א דגם כהאם שייך מצות חינוך וחייב להנכס בכל המצות בין מדאורייתא ובין מדרבנן כל מצוה ומצוה לפי דעתו של הבן. ולכן משהתחיל לדבר מלמדו תורה דהיינו פסוק ראשון שבק"ש ופסוק תורה צוה לנו ובהמ"ז. הוידע להתעטף שיהיו ב' ציצית לפניו וב' לאחוריו ולאחוריו הציצית בידיו בשעת ק"ש (נ"י) חייב להנכו בציצית. הוידע לשמור תפילין שלא יפיה ושלל יישן בהם חייב לקנות לו תפילין ועכשיו נתפשט המנהג להניח ב' או ג' חדשים קודם הזמן (ס' ס' ל"ק). הוידע לנענע חייב כלולב וכשהוא בן ה' או ו' שנים שאינו צריך עוד לאמו חייב בסוכה וכשיכול לאכול פת מאכילין אותו כזית מצה (רמב"ם) וכן בכל מצוה ומצוה חייב להנכו והכל לפי דעת הקטן:

(ג) בדיא במ"ע אבל להפרישם מאיסורא אפי' לא הגיעו לחינוך רק שהתינוק הוא בר הבנה חייב האב והאם להפרישם מאיסורא ולגזור בהם אפי' רק איסור דרבנן כדכתיב חנוך. לנער עפ"י דרכו (כ' המ"א נ"ס א"ה דוקא תינוק דנר הנכה אכל לאו נר הנכה ל"ל נה דהא יונק אפי' מכהמה טמאה ולא הנכמי ראה זו שהרי נהדיף אמרינן ציציות קי"ד דהטעם משום דתינוק מסוכן הוא אכל מלב ש"מ אדרבה דנמידי דלאו מסוכן אסור אפי' לאו נר הנכה אך י"ל דוקא לית לו בידים מ"מ אינו ראה כלל) ואפי' מן השבותים של שבת ויו"ט והח"מ מכולן צריכין להפרישם אבל על אחרים אין חיוב להפרישם דקי"ל קטן אוכל נבילות אין אחרים מצווין להפרישו אלא ד"א דזה דוקא בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע כבר למצות חינוך אע"ג דמצות חינוך אינו חל על אחרים היינו דווקא לחנכו במ"ע אבל להפרישו מאיסור כיון שהגיע כבר לכלל שנים שאביו חייב להנכו מצוה על כל אדם להפרישו מאיסור. וי"א דלענין זה החיוב על אחרים שאם האב שם ואינו מוחה בידו אם הוא איסור דאורייתא מוחין באב שיפרישו ואם הוא איסור דרבנן אין מוחין ביד האב וי"א דדוקא להפרישו מאיסור אין ב"ד מצווין אבל לחנכו במ"ע גם ב"ד מצווים לחנכו (ועיין נס"י תר"מ נ"מ"א):

(ד) וכ"ז דוקא אם הקטן עושה מדעתו אבל אם הקטן עושה ע"ד גדול כגון קטן שבא לכבות דליקה בשבת שיודע שדבר זה נוח לאביו או לאחרים צריכין להפרישו. ומ"מ אם נפל לאדם איז דבר ברה"ר מותר להוליד לשם קטן אפילו בנו ובבלבד שלא יהיה שום ידעה לקטן שמוליכין אותו שם להגביה דא"כ עושה לדעת גדול אלא יוליכנו שם למייל ויגביה הדבר שיהיה סובר שמצא מציאה (ס"ז):

עג

חיי אדם כלל סו הלכות חינוך הקטן

(ה) וכן ראוי לכל אדם להפרישם בדברים שבין אדם לחבירו כגון על הגניבה ועל הגזיקה ולהכותם על זה וקטן שננב אם הקרן בעין מחזירין לבעלים ואם אינו בעין פטור בדיני אדם אף לאחר שיגדילו אבל הוא בעצמו חייב לצאת ידי שמים (מ"מ ס' ע"ט וז"ל פ"ק ב"מ ס' ע"ג) וכן אם הכה אביו ואמו או שעשה שאר עבירות בקטנותו טוב שיקבל עליו איזה דבר לתשובה וע"ז נאמר גם בלא דעת נפש לא טוב (וע' נס"מ ס' מר"ב):

(ו) וכל זה לענין לאפרושי מאיסורא אבל לכ"ע אסור ליתן לתינוק לאכול דבר איסור שאסור מן התורה או לצוותו לעשות איזה איסור תורה ולגדולי פוסקים דבר זה הוא אסור מן התורה וילפינן לה מדכתיב בשרצים לא תאכלום וקרא יתירה הוא וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכילום לקטני וכן ברם כתיב כל נפש מכם לא תאכל דם וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכיל לקטנים וכן בטומאת כהנים כתיב אסור ואמרת וקבלו חז"ל אסור לגדולים שיאמרו לקטנים והנה בגי' מצות אלו לכ"ע אסור מה"ת אלא דגדולי הפוסקים ס"ל דמכאן אנו למידין לכל התורה כולה דכל איסורי תורה אסור להאכילם או לצוותם שיעברו (כ"ע על הלבוש ש"כ) בפשיטות דאין למידין ואינו רק מדרבנן שהרי הרמב"ם ורמב"ן ואחר פוסקים ס"ל דהוי דאורייתא וכ"כ תוס' פסחים דף ס"ב ע"א ולא מלינו בהדיא מי שחולק ע"ז ולרוב פוסקים ה"ה דאסור להאכילם שום איסור דרבנן או לזנות לעבור על איסור דרבנן ויש מתייין להאכילן איסור דרבנן כיון דעכ"פ אין מזונין להפרישם אפי' מאיסור דאורייתא משא"כ בגדול דכל ישראל קייבס להפרישם ולכן ס"ל דבזה יש ג"כ קולא לקטנים וכ"ע שהרי מוכח מירוש' שהביא הנ"ל ב"ד ס' פ"א דתינוק יונק מפני הסכנה לאחר כ"ד קודש ע"מ דאם אין זו סכנה אסור לעיג דאינו אלא מדרבנן וכ"כ הע"ך שם בהדיא וכ"ע אס אינו חולה כלל ול"ע אח"ז מצאתי בתשו' רשב"א ס' צ"ב שנשאל ע"ז וע"ש מה שתיירץ ואין לסמוך ע"ז אלא לצורך גדול ומ"מ אשת כהן מעוברת מותרת לכונוס באוהל מת ותינוק שישן באוהל המת א"צ להקיצו (וע' נתיבאורי סכמת אדם כלל קכ"ט):

(ז) ולכן אסור ליתן לתינוק דבר מאכל של איסור אפי' לשחוק בו שמא יאכלנו דהוי כמאכילו בידים:

(ח) ואסור לומר לנכרי שיתן דבר איסור לתינוק כמו בכל איסורין דאמירה לעובר כוכבים אסור ואם הנכרי מאכיל אותו דבר איסור אם הוא איסור דאורייתא וקטן שהגיע לחינוך אף אחרים צריכין למחות ואם הוא איסור דרבנן יש לסמוך על המקילין דאין אחרים צריכין למחות כלל (וכ"ע דרשב"א ור"ן מתייין אפי' להאכילן בידים כדלעיל) אבל האב צריך למחות (ומה שכתב המ"א נס"מ ר"י דא"ל למחות עיין ברי"ו דלזיל לשיטתו דאין מחלק בין אב לב"ד דמשמע דאפי' האב א"ל להפריש וס"ל כשיטת הפוסקים דל"ע חינוך אלא במ"ע אצל לפסקה ע קייב האב למחות וכן מלמדי נא"ר):

(ט) ואם התינוק חולה יש לסמוך על הפוסקים דמתירין איסור דרבנן לקטן ואע"ג דבבבא לא סמכין עליהו מ"מ בחולי שאב"ס עכ"פ מותר לומר לנכרי שיאכילנו ואם צריך לחמץ בפסח אם אפשר שיוליך הקטן לבית הנכרי ושם יאכילנו מושב ואם א"א לו להוליך אותו לשם או יביא הע"א החמץ לביתו ויאכילנו בביתו ואם לפעמים לא יהיה העובר כוכבים שם יתן לו תינוק ישראל אבל גדול אסור ליגע בחמץ וכיצד יאמר לנכרי בענין שלא יהיה החמץ שלו (עיין כה"ל פסח כלל קכ"ד ס' כ"א):

(י) כל דבר שאין בו איסור מצד עצמו אלא שהיה גורם אין בו מצות חינוך ולפיכך מותר ליתן לתינוק לאכול קודם קידוש אע"ג דחייב לחנוכו בקידוש ולכן א"צ להנכס להתענות בת"צ ואפי' בש"ב אבל אסור ליתן לו לאכול חוץ לסוכה דדוקא בקידוש שהוא כמו איסור לאו שאסור לאכול קודם קידוש בזה קיל אבל לעבור על עשה אסור ליתן לו (עיין מה"ד ס' ז"ד ומ"א ס' מר"ט):

(יא) ביהודי פחות מבן ט' שנים שלמים אין מהנכין כלל חוץ מנעילת הסנדל שאין בזה צער לתינוק כלל וגם רחיצה בחמץ שאין נזהגין בו מן הזה בלא"ה לרחצם. ומ"מ נראה לי דרחיצת עינים שהוא צער גדול א"צ להחמיר עליהם ואפי'

חיי אדם כלל סו הלכות חינוך הקטן

אם רוצה להחמיר ולהתענות מוחזק בידו אפילו הוא בריא וחזק ומבן ט' שנים שלימות מחנכין אותו לשעות שיתענה שעה א' יותר ממה שרגיל לאכול בכל יום ולפי כח הבן מחנכין אותו יותר לשעות. בן י"א שנים שלימים בין לזכר או לנקבה אם הם בריאים וחזקי משלימין מדרבנן אבל בכחושים ואינם חזקים אין משלימין כלל. בן י"ב שלימות לנקבה ובן י"ג שנים שלימות לזכר משלימין מדאורייתא אפי' לא הביאו שערות כדלעיל סי' א' ואפי' הוא כחוש ורך אם לא עפ"י שאלת רופא ודינו כגדול לכל דבר ודוקא ביוה"כ אבל בשאר תענית' אעפ"י שהוא בן י"ג שנים אם לא הביא ב' שערות אינו צריך להתענות מה"ת ומ"מ נ"ל דוקא אם בדקו ולא מצאו אבל בלא בדיקה אמרינן חזקה שהביא :

(יב) אע"ג דבכה"ת נקרא קטן עד שיהיה בן י"ג שנים שלימות כדלעיל ט"מ לענין נדרים והקדשות גזה"כ הוא שבן י"ב שנים שלימות לזכר ובת י"א שנים שלימות לנקבה דה נק' מופלא סמוך לאיש ר"ל שהוא סמוך להיות איש נדריהם והקדישן חל מה"ת וקבלו חז"ל דלכן כתיב איש או אשה כי יפליא לנדור כו' ר"ל כי יפרש ור"ל שיוודע לפרש לשם מי נדר והקדיש דא"ל דר"ל כשהוא איש דאז אף שאינו יודע לשם מי נדר הוא נדר אע"כ דר"ל שהוא סמוך לאיש והיינו השנה הסמוך לפרקן בין לזכר או לנקבה דאז אם יודעין לשם מי נדרו והקדישן נדריהם נדר ואם לא ידעו אין בנדריהן כלום ואין סומכין מה שבדקו אותן תחלת השנה אלא כשנדרו במשך שנה זו בודקין אותן אם ידעו אבל קודם בשנת י"ב לזכר וי"א לנקבה אעפ"י שיוודעין לשם מי נדרו והקדישו אין בנדריהן והקדישן כלום ומ"מ גוערין בהן ומכין אותן שלא ילמדו לשונם בנדרים ושבועות ואם נדר דבר קל שאין בו עינוי נפש אומרים להם שיקיימו נדרם ושבועתם כדי שלא ירגילו בזה (י"ד סי' רל"ז) וכן הדין אם קבלו על עצמן תענית דינו כנדר ולבתו עד י"ב שנים וששה חדשי' יכול האב להפך נדרה אבל לא לקטן. וכל דיני הפרה מבואר' בהלכו' נדרים ובחיבורי חכמת אדם כלל ק"ג :

(יג) תינוק יונק עד סוף ד' שנים לבריא וה' לכחוש ואם פרשו אותו ג' ימים מעת לעת לאחר כ"ד חודש שלא מחמת חולי אסור להחזירו אף על פי שהוא חולי שאב"ס ככל איסורי דרבנן (ועיין לעיל סי' ז' ח') אבל אם פרשו אותו מחמת חולי מותר להחזירו כיון שלא פירש מדעת להפרישו ובתוך כ"ד חודש אפילו הפרישו מתוך בוריו ימים רבים מותר להחזירו עד תשלום כ"ד חודש אך כיון שכבר הפרישו פעם א' אסור להניקן אחר כ"ד חדש (י"ד סי' ס"ה) :

(יד) מדינא מותר לתינוק ישראל לינק מנכרית מ"מ אם אפשר ע"י ישראלית לא יניחו להניק מנכרית דמטמאם הלב ומליד מזג רע וכן מינקת ישראל שצריכה לאכול מאכלי איסור לרפואה לא יניחנה להניק אלא ישכור אחרת :

(טו) קטן בן ו' שנים או פחות יוצא בעירוב אמו אעפ"י שלא הניחה בשביל הקטן. בד"א בזמן שאין האב בעיר אבל כשהאב בעיר והוא קטן חריף ובריא דאז אינו נגרר אחר האם משהוא בן ד' שנים ואם הוא חולה או שאינו חריף אף בן ה' נגרר אחר אמו ויוצא בעירובה יותר מזה צריך לערב עליו ודוקא בעירוב האם אבל בעירוב האב לעולם אינו יוצא שאין התינוק נגרר אחר אביו לעולם לכן יש להחמיר לכתחלה (ע"ה"ק 77 ל"ט ע"ג) ולעת הצורך משום צערא דינוקא נראה לי דיש לסמוך דמותר לצאת אף בעירוב האב עד בן ו' שנים וגם בשנת ו' מותר לילך בעירוב האם אפילו כשהאב בעיר (סי' תי"ד) עיין כ"ו בעה"ק וא"ר. וגם מכאן צ"ע לשיטת רשב"א ור"ן דמותר להאכילן איסור דרבנן וא"כ למה צריך לעירוב ואי אתי לאשמעינן מטעם חינוך עירוב שהוא מצוה מדרבנן לא ה"ל למימר האי לישראל יוצא בעירוב אמו אלא ה"ל איצ' לערב בשבילו וצ"ע :

(טז) קטן שמת לו מת ואביו או אמו קיימין אם כבר הגיע לחינוך מקרעין לו כדין קריעה ואם מת אביו או אמו של קטן אעפ"י שהן קטנים ביותר מקרעין להם מפני עונת נפש שיבכו הרואים שאף הקטן הוא אבל (י"ד ע"ה"מ בפרישה) :

(יז) קטן שמצא מציאה אעפ"י שאין לקטן זכיה מ"מ תקנו חכמי' שאסור לגזול ממנו מפני דרכי שלום. ודוקא מציאה שאין דעת אחרת מקנה לו אבל שכירות של

עד

חיי אדם כלל סו הלכות חינוך קטן

של קטן וה"ה אם נתן לו אחר במתנה הוי גזל גמור ויוצא בדיינים (מ"מ סי' ר"ע):
(יח) דין עדות בקטן לענין איסורים כתבתי בדין נאמנות עובדי כוכבים וקטן
בחבובי חכמת אדם כלל ע"ב ע"ש. ודוקא כשהוא קטן עדיין אבל כשהוא עכשיו
גדול נאמן לומר וזכרתי כשהייתי קטן היינו מהלכין עד כאן בשבת וה"ה בשאר
איסורי דרבנן (א"ח סי' של"ט וק"מ סי' ל"ה):

כלל סז. הלכות כבוד אב ואם (י"ד סי' רמ"א):

(א) אם יש לו אב או אם ישתדל לעסוק בצרכיהם שהוא מ"ע מה"ת והיא
חמורה שבחמורות (כדליתא זיר' ריש פאה) וצריך האדם שיכבד אביו ואמו וירא
מפניהם וצריך ליהדר מאוד בכבודם ובמוראם שהוקש כבודם ומוראם לכבוד ומורא
של המקום ב"ה דשם כתיב כבוד את ה' מהונך ה"נ כתיב כבוד את אביך כתיב את ה'
אלהיך תירא וה"נ כתיב איש אמו ואביו תיראו ושלשה שותפין הם באדם המקום
ב"ה ואביו ואמו ואמרו חז"ל בזמן שאדם מכבד אביו ואמו אומר הקב"ה מעלה
אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבדוני בזמן שמצער אביו ואמו אומר הקב"ה יפה
עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלא דרתי ביניהם ציערוני ופשיטא שצריך לאהבה
אותם כגופו שהרי הוא בכלל ואהבת לרעך כמוך אלא שבאביו ואמו הוקש
אהבתם לאהבת המקום כדאיתא בזהר תצא כגברא דאשתדל בתר אבוי ואמיה
דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה ונשמתיה וכל עלמא דהוי לי' חשיב ליה לאין
למעבד ביה רעותא דאביו ואמיו עכ"ל ואמרו חז"ל דכל מצות הבן על האב והאם הוא
פרעון חוב שהבן חייב לפרוע לאביו ולאמו הטובה שנמלוהו ומי שאינו מכבדם
נקרא רשע דכתיב לזה רשע ולא ישרם וא"כ בכלל הפרעון שיאהוב אותם אהבה עזה
כדרך שהיו אוהבים אותו ולא יהיו עליו לטורח ולמשא ואם אין אדם מכבד אביו
ואמו גזרות קשות באות עליו כדכתיב בכבוד המקום יען כי נגש העם הזה בפיו
ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני הנני וסיף להפליא כו' וכיון שהשווה כבודם לכבוד
המקום א"כ גם העונש שזה ולכן כמו המקלל השם בסקילה ה"נ מקלל אביו ואמו
בסקילה (עיי' כ"ז נטור ונס' קריים נח"ע התלויות זל):

(ב) יסכר פי דוברי שקר האומרים שאינם צריכים להחזיק טובה לאב ואם כי
להנאת עצמם היו מכוונים וממילא נולד וכיון שנולד מהם נתן הקב"ה הטבע
שהאב והאם יגדלו בניהם כטבע כל בהמה חיה ועוף שמגדלים בניהם ואין הבנים
מחזיקים טובה לאבותיהם יתאלמון וישתתקון ויתחרשון כדכתיב תאלמנה שפתי
שקר כי הם בעצמם מעידי' עליהם שהם כבהמה ולא חלק ה' להם לב לדעת ולהבין
וע"ז אמרו זוכמים כל הכופר בטובתו של חבירו סוף כופר בטובתו של הקב"ה
דלדבריהם גם אינם צריכים לכבד ולירא מהמקום ב"ה כיון שאנחנו מעשי ידיו
של הקב"ה מהראוי להשיב ולחמול על מעשי ידיו ואין ספק שהאומרים כן שהם
כופרים בלבם:

(ג) הכיבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדיבור. במחשבה כדכתיב נבזה בעיניו
נמאס ואת יראי ה' יכבד והיינו יכבד במחשבה דא"ל שבלבו ובעיניו הם נבזים רק
שמכבד אותם בדברים אי"כ הן שוין בעיניו כמוהו שהרי גם הוא נבזה בעיניו אע"כ
דר"ל שמכבדם בלבו שהם חשובים בעיניו ובלבו דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים
ונכבדי ארץ אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובי כלל וזהו עיקר כיבוד שאל"כ
הרי כתיב בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני כמו שכתבתי:

(ד) במעשה כיצד חייב לכבדם בגופו ובממונו להאכילם להשקותם להלבישם
ולעשות כל צרכיהם כדאיתא במכילתא כבוד את אביך שומע אני בדברים ת"ל
כבוד את ה' מהונך והוקשה כבודם לכבוד המקום אמור מעתה מאכילם ומשקם
מלבישם מכניסם ומוציאם וכל מה שיתן להם יהי' בסבר פנים יפות שאפי' מאכילם
בכל יום פטומות והראה להם פנים זועפות נענש עליהם וכן להיפך אפי' מרחינם
ברחים וכוונתו לטובה כדי שינצלו אבותיו מדבר קשה מזה ומדבר פיוס' על לבם
ומראה להם שכוונתו לטובה ושאי אפשר לו לפרנסם בענין אחר עד שיתרצו לטחון
נחל

חיי אדם כלל סו הלכות כיבוד אב ואם

נוחל העולם הבא וחייב לשמשם כעבד המשמש לרבו (ועיין נקדמותין דף ל"א בתוס' ד"ה כנז וז"ה וטורף):

(ה) בדבריו כיצד היה צריך שום דבר בעיר ויודע שישלימו הפצו בשביל אביו אע"פ שיודע שג"כ יעשו בשבילו לא יאמר עשו לי דבר פלוני בשבילי אלא יאמר עשו בשביל אבא כדי לתלות הכבוד באביו ואם מסופק בדבר הרשות בידו לעשות כמו שירצה, ואם יודע שיש לאביו שונאים בעיר לא יבקש בשביל אביו שאין זה אלא גנאי לאביו כיון שלא יעשו בשבילו:

(ו) חייב לכבדו אפילו אחר מותו שאם אמר דבר שמועז מפיו אומר כך אמר אבא מורי הריני כפרת משכבו וכן כשהותם עצמו חותם הכ"מ, וכל זה דוקא בתוך י"ב חודש ולאחר י"ב חודש אומר ז"ל וכן הקדישים שנוהגים לומר הוא מטעם כיבוד אב ואם שמחוייב לכבדם במותם:

(ז) חייב לעמוד מפני אביו ואמו כמלא קומתו, וג"ל דיינו כרבו מובהק בסימן רמ"ב דהיינו משיראהו מרחוק מלא עיניו עד שיתכסה ממנו או עד שישב ואינו חייב לעמוד אלא שחרית וערבית אם לא בפני אחרים שאינן יודעים שכבר עמד בפניהם ויא' דאפי' ק' פעמים ביום חייב ואם הם בעליה והבן למטה בקרקע א"צ לעמוד לפניהם כיון שהם ברשות בפ"ע:

(ח) איזהו מורא לא יעמוד במקום המיוחד לו לעמוד שם בנוד וקנים עם הביריו להתיעץ מפני שנראה שהוא מחשיב עצמו מכלל אנשי העצה ומשוה את עצמו לאביו ולא יעמוד במקום המיוחד לאביו להתפלל שם ולא ישב במקום המיוחד לו לישיב שם בביתו אלא יעמוד לפניו כעבד לפני רבו ולא יסתור את דבריו ואם אביו חולק עם אחר בין בדבר הלכה או בשאר ענינים לא מביעיא דלא יאמר שנראין דברי פלוני דא"כ סותר דבריו וכ"ש שלא יאמר אין האמת כדברך אלא אפילו אם נראין לו דברי אביו לא יאמר בפניו נראין דברי אבא שזה זילותא לאביו שמראה שדעתו מכרעת יותר מדעת אביו אלא אם יש לו תשובה לדברי החולק ישיב לו ודוקא בפניו אבל שלא בפניו מותר לומר נראין לי דברי אבא שאדרבה זה כבוד אביו ואפי' לחלוק על אביו מותר שלא בפניו ומיהו אם יש אחר שסובר כדעת אביו והוא רוצה לחלוק על סברת אביו כיון שיש אחר לא יזכיר שם אביו אלא יאמר דעת אותו האחר דסובר כאביו (ט"ז), ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר אבא מארי ואמי מורתי, היה שם אביו כשם אחר והוא שם פלאי שאינם רגילין בו שלא בפניו יש מתירין וכן אם הוא שם שרגילין בו הרבה ביא כגון אברהם יצחק בן' וכיוצא בו יש מתירי לקרות בהן אחרים אפילו בפניו ויש אוסרין בפניו ומ"מ עכשיו מקילין בן דמסתמא אביו מוחל:

(ט) מי שנטרפה דעת אביו ואמו ישתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירוחמו, ואם איא לעמוד בזה ילך לו ויעמיד אחרים לנהגם כראוי כדי שלא יבואו לידי בזיון:

(י) ראה את אביו שעבר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על ד"ת אלא יאמר לו אבא כך וכך כתיב בתורה כאלו שואל ממנו ולא כמזהירו והוא יבין מעצמו ולא יתבייש ואם אמר שמועה בשעות לא יאמר לו טעית ואפילו בדבר הלכה לא יאמר לו לא תתלי הכי:

(יא) עד היכן מוראם וכיבודם, היה הבן לבוש בגדי חמדות ויושב בראש הקהל ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו על ראשו וידקו בפניו וכן אפילו נטלו כים של זהובים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם ולא יצטער בפניהם ולא יבעוס כנגדם אלא ישתוק ויירא ממי שצוה, כך ומ"מ יכול לתבעם לדין שישלמו לו מה שהזיקו לו ויא' דקודם שהפסידו לו יכול הבן למנעם שלא יפסידוהו אע"פ שיש להם במה לשלם כדי שלא לטרוח למינס בדינא ודיינא ומ"מ אחר שכבר הפסידו לו אסור להכלימם דמאי דהוי הוי אם אין להם במה לשלם לכ"ע מותר למנעם שלא יפסידוהו דהא אינו חייב לכבדם אלא משלהם כדלקמן סימן י"ב, ודוקא במקום שיש חסרון כים אבל אם רוצה להעביר ממנו ריוח בעלמא אסור לכ"ע למנעם

עה

חיי אדם כלל סז הלכות כיבוד אב ואם

למנעם ולצערם ולא עוד אלא שאפילו אביו ואמו ישנים ומפתחות חנותו של בן תחת ראשיהם אסור להקיצם משנתם אעפ"י שע"ז יפסיד הרבה (ט"ז ס"ק י') אבל אם בא ריוח לאביו ואם לא יקיץ אותו יותר מצטער מפני מניעת הריוח מצוה להקיצו מאחר שאביו שמה בזה וכן כשמקיצו ללכת לבית הכנסת או לדבר מצוה שכולם חייבים בכבוד המקום (ס"ק ס' ט"ז):

(יב) זה שמאכילם ומשקם משלהם אם יש להם, ואם אין להם ויש לבן כופין אותו וזן אותם משלו בתורת צדקה ולכן אע"ג דאין כופין על מצות כיבוד משום דהוי מ"ע שמתן שכרו בצדו למען יאריכון ימך דמשמע דאין לו בעה"ז אלא עונש זה שאינו מאריך ימים מ"מ בזה כופין אותו ולא גרע אביו משאר צדקה דכופין על הצדקה ואסור ליתן צדקה לעני אחר דאביו קודם לכל אדם ואם ידו משגת ומפרנס אביו ממעות צדקה שלו תבא מארה עליו שמבזה אביו ואם אין לבן א"צ לחזור על הפתחים להאכילם אבל דעת מקצת פוסקים דדוקא בשאין לו כלל אינו צריך לחזור על הפתחים ליתן לאביו אבל כל מה שיש לו צריך ליתן לאביו אף על פי שיצטרך לחזור על הפתחים ולכ"ע חייב לכבדו ולשרתו בדבר שאין נותן ממון משלו אם יש לבן פרנסת אותו יום אעפ"י שע"ז בטל ממלאכתו ויצטרך למחר לחזור על הפתחים אבל אם אין לבן פרנסת אותו יום לא מחוייב לבטל מלאכתו ולחזור על הפתחים או להתענות אותו יום וא"צ אפילו לכבדו בגופו:

(יג) אמר לו אביו לעבור על דברי תורה בין מ"ע ובין ל"ת אפי' מצוה מדרבנן לא ישמע לו דכתיב איש אמו ואביו תיראו וגו' אני ה' כולכם חייבין בכבודי לפיכך הוי מצוה לו שלא ידבר עם פלוני ושלא ימחול לו והבן היה רוצה להתפייס מיד אין לו לחוש לצוואת אביו שאסור לשנוא שום יהודי אם לא שראה שעובר עבירה:

(יד) אמר לו השקיני מים ויש לפניו לעשות מצוה עוברת אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים כגון קבורת המת ולויה וכיוצא בו אם כבר התחיל באותה מצוה יגמור שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואם לא התחיל בה יניח המצוה ויעסוק בצרכיהם ואם אין שם אחרים לעשות והשעה עוברת יעסוק במצוה ויניח כבודם ואם אין זמן המצוה עוברת יעסוק בכבודם ואח"כ יעשה המצוה:

(טו) תלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם לפיכך אם הבן רוצה לילך למקום אחר ללמוד שהוא בוסח שיראה ס"י ברכה בלימודו והאב מוחה בו שמתירא שיבא שם לידי עלילות א"צ לשמוע לאביו וכן אם האב מוחה בבן לישא אשה שחפץ בה א"צ לשמוע לאביו ומי שאמרה לו אמו עשה כך ולבסוף בא אביו ואמר מי אמר לך לעשות כן לא יאמר לו אמו אף שיקללו פן יעוּם אביו על אמו (ס"ק ס' ט"ז):

(טז) כיבוד אב קודם לאם להקדים שהרי היא חייבת בכבוד בעלה ואם גירשה שניהם שווים, ולעולם אין חילוק בכל דבר בין אב לאם:

(יז) אחד האיש ואחד האשה חייבת בכיבוד ובמורא אב ואם אלא שהאשה אם הבעל מוחה פטורה ובלא"ה חייבת (ול"ע להפוסקים דכיבוד קמיו הוא דאורייתא למה פטורה שהרי גם הוא קייב כלעיל דהאז קודם לאם מפני שגם היא קייבת בכבוד בעלה):

(יח) ממזר חייב בכבוד אביו ואמו ובמוראם ואפי' אביו רשע ובעל עבירות חייב וי"א דכל זמן שלא עשה תשובה אינו חייב לכבדו ומ"מ אסור לצעריו:

(יט) כל המבזה אביו ואמן אפילו בדברים אפילו ברמיזה הרי זה בכלל ארור מפי הגבורה שנאמר ארור מקלה אביו ואמו וע"ז אמר שלמה ברוח הקדש במשלי עין תלעג לאב ותבזז ליקחת אם יקרוהו עורבי נחל ואמר ליקחת אם ר"ל כי דבר רגיל שדברי נשים הם שמות וכ"ש כשהיא זקנה שדבריה דברי שמות ולכן אמר שאפילו המבזה לזקנת אם וליקחת ר"ל (אסיפת) כי מחמת הזקנה נעשים בבשר קמטי' זה ע"ז אפ"ה עונשו גדול, וכי בס' ההרדים וד"ל ומעשה הי' בימינו באיש שהי' זן את אמו רק שהיתה קלה ובוזיה בעיניו לפי שנשאת לאיש אחרי מות אביו והאיש

חיי אדם כלל סו הלכות כיבוד אב ואם

והאיש הזה הלך דרך ים ונהרג והושלך לים וחפשו היהודים לבקשו ומצאוהו על שפת הים ועין אחת מנוקרת שנקרה העורבים עכ"ל:

(כ) אסור לאדם להכביר עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם שלא יביאם לידי מכשול אלא ימחול ויעלים עיניו מהם שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול: (כא) המכה לבנו גדול י"א כשהוא בן כ"ב שנים וי"א בן כ"ד שנים ונראה לי דהכל לפי טבע הבן ואפילו פחות מזה מנדין אותו שהרי עובר על לפני עור כו' אלא יוכיחנו בדברים:

(כב) חייב אדם לכבד אשת אביו אעפ"י שאינה אמו כ"ז שאביו קיים דכתיב כבד את אביך לרבות אשת אביך וכן חייב לכבד בעל אמו כ"ז שאמו קיימת דכתיב את אמך לרבות בעל אמו אבל לאחר מיתה אינו חייב בכבודם ומ"מ דבר הגון לכבדם וסמ"ק כ' דבחייהם חייב מדאורייתא ולאחר מיתה מדרבנן:

(כג) חייב אדם לכבד אחיו הגדול בין שהוא אחיו מאביו ובין מאמו מדכתיב ואת אמך וי"ו יתירה ואפי' הקטן הוא גדול בתורה יותר מן הגדול. ומ"מ אסור לגדול לבנות להקטן כיון שהוא ת"ח צריך לשאת פניו לתורה ואם אינו נושא פנים לתורה הרי אינו עושה מעשה עמו ואינו חייב לכבדו:

(כד) חייב אדם לכבד חמיו וחמותו שהרי דוד קרא לשאול אבי שהיה חמיו וחיוב לכבדו כמו שאר זקנים וחשובים:

(כה) חייב אדם בכבוד אבי אביו ולכן אם אין לאביו לפרנס אבי אביו כייפין לבן הבן לפרנס אבי אביו כדינו שהייב לאביו אלא דחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו:

(כו) אם האב רוצה לשרת את הבן מותר לקבל ממנו אפי' האב בן תורה. דבלא"ה אסור להשתמש בבן תורה:

(כז) המקלל אביו או אמו אפילו לאחר מיתתו חייב סקילה אם הוא בעדים והתראה אחר האיש ואחר האשה שקללו ודוקא שקללן בשמות המיוחדים אבל קללם בכינוי אינו חייב אלא בלאו ולוקין כדין המקלל אחד מישראל:

(כח) המכה אביו או אמו ועשה חבורה חייב חנק ובלא חבורה אינו אלא בלאו ולוקין כדין המכה א' מישראל:

(כט) היה קוץ תחוב לאביו לא יוציאנו שמא יבא לעשות בו חבורה וכן אם הוא רופא לא יקין לו רם ולא יחתך לו אבר אעפ"י שמתכוין לרפואה. בר"א שיש שם אחר שיוכל לעשות אבל אין שם אחר והוא מצטער ה"ה מקונו וחותר כפי מה שירשעו לעשות:

(ל) בתנא רבי אליהו איתא כבר את אביך וסמך ליה לא תנאף ללמדך שאם נשא אדם אשה והיא אינה מכבדת אביו ואמו הרי הוא כאלו נואף כל ימיו כבר ולא תגנוב שאם יש לאדם בנים ובנות בתוך ביתו ואינם מכבדים אביהם ואמם כאלו גונב נפשות (עיין צ"ח מס' תמ"א עד תמ"ט ומס' ט"ז עד ט"ו):

כלל סח. ריו תנאים שצריך ליותר בכל מצות ומצוה:

(א) קי"ל אין מעבירין על המצות ר"ל מצוה שתבוא לידו תחלה יעשנה ולא יניחנה מפני שרוצה עכשיו לעשות אחרת ואח"כ יעשה זה וכ"ש שיניחנה לגמרי כדי לעשות אחרת והוא איסור מה"ת שנאמר ושמרתם את המצות קר"י ב"י המצוה בחורק שלא תחמין ותישש (כ"כ תוס' צ"ח ל"ג צה"ל ועיין מ"כ ה"א ס"ס קמ"ז והרד"ק צ"ח צ"ח ס"א סימן תקכ"ט כ' שהא' דרצנן ונעלם ממנו דרצנן תוס' ט"ז וכו' תוס' צ"ח צ"ח ס"א סימן תקכ"ט וכו' וי"ש אל תחמיצנה לזמנה. וזה נחלק לג' תנאים (א) דל"ש דאין מעבירין אלא כשרוצה לעשות ב' מצות כגון שרוצה להניח טלית ותפילין דבאזיה שיפגע תחלה צריך לעשות אבל אם אין לו פנאי לקיי שניהם רק א' לא שייך בזה אין מעבירין אלא אדרבה אזלינן אחר המצוה דחמירה כגון ציצית ותפילין תפילין חמירה שהיא קדושה ביותר וגם חובת הגוף וכן כל מוצא בזה או א' תדירה וא' אינה תדירה כ"כ יעשה התדיר דקי"ל תדיר עדיף (כ"כ תוס')

חיי אדם כלל סח הלכות זהירות מצוה

תוס' ביומא שס להדיא) וכן אם מצוה א' עוברת ומצוה הב' אינה עוברת יעשה העוברת (וכן מוכח בקדושין כ"ט ע"ב ולפדות בנו ולעלות לרגל ר"א יעלה כו' עזו מצוה עוברת כו' וסכ"א יפדה שאלמר ככור כניך מפדה וכ"כ רמב"ם נפ"א מהלכות זכורים הל' ד' וא"כ דוקא התם דכתיב קרא אלל נשאר מלות מודים חכמים וכ"פ המ"א בס' מרכ"ו ואפי' אם יש לפניו מצוה דאורייתא לעשות היום רק כשיעשנה היום לא יוכל למחר לעשות מצוה דאורייתא אחרת שהיא חמורה מזו מצוה דלמחר עדיף ולכן נ"ל בעוה באיש חיל יהודי שצריך לילך על משמר שלו בעי"כ וכיוצא בו אלא דאז לא יוכל להניח תפילין באותו יום ולעומת זה יוכל למחר ביה"כ להתענות או אפי' משום ק"ש דלמחר ויכול להחליף המשמר עד למחר ל"א אין מעבירין על המצות ומוטב שלא יקרא היום ודוקא בזמן מועט יום או יומים בזה לא שייך שמא ימות אבל באיזה ימים צ"ע דאפשר דחיישינן שמא ימות וכ"כ מ"א רס' כ"ה ראה מילקוט דאפילו מליל שבת עד מוצאי שבת לא משהינן: (ג) ול"ש אין מעבירין אלא במצוה שעוסק בו אבל במצוה שאינו עוסק בו בגופו אלא אחרים עוסקין בו ואעפ"כ הוא מצוה משום ברוב עם כו' מותר להניח מצוה זו ולילך במקום אחר לראות שהרי גם שם יעשה מצוה כן הוא להדיא ביומא ע' דאמרין הוואה פה ושעיר הגשרפין אינו רואה כה"ג כשהוא קורא לא מפני שאינו רשאי כו' ופרדך פשיטא ומשני דהיא משום דר"ל אין מעבירין כו' ומאי מצוה ברב עם כו' קמ"ל פרש"י כיון שהוא אינו עוסק בו: (ד) אע"ג דשהוי מצוה לא משהינן כדאמר מצוה שבאה לדרך אל תחמיצנה דוקא כשיכול לעשות המצוה עכשיו כמו שיעשה לאחר זמן אבל אם אינו יכול לעשות עכשיו כמו למחר דאם ימתין יעשה מן המובחר מוטב שימתין יום או יומים כדי לעשות מן המובחר כ"כ בש"ע ס' תכין אבל בס"ח כי דאם יכול לקיים תיכף אף שאינו נאה כ"כ יקיים תיכף (ועיין נכ"א ס' ח' א');

(ב) שלא תהיה המצוה בזויה עליו ויש בזה ג' תנאים (א) שלא יעשנה בקלות ראש ובדרך בזוי וילפינן מדכתיב ושפך את דמו וכסהו בעפר וקבלו חז"ל דר"ל במה ששפך יכסה דהיינו כשם ששפך ביד כך יכסה ביד ולא דוקא ביד אלא ע"י כלי שהרי גם השחיטה היה ע"י כלי אלא לאפוקי שלא יכסה ברגל שהוא דרך בזיון (נמצא כ"כ נר"י אנוהון דכולהו דם משמע שהוא דרשה גמורה מדאורייתא) (ג) שלא תהיה בזויה עליו מצד איכות עשיית המצוה ומכבד גופו יותר מן המצוה כגון שמתירא שיתלכך ידו או גופו ע"י המצוה ולכן לובש בתי ידים על ידי (כמו שזוהר העזרה על כה"ג דכריך ידיה צריכי ועניד עבודה וע' נא"ק ס' מרכ"א סעי' א') (ד) וכן אסור להנות מן המצוה כל זמן מצותה ולכן אסור להשתמש בציצית כ"ן שהם קבועים בטלית (ס' כ"א) וכן אסור להסתפק מנוי סוכה (מרס") ולאכול האתרוג או להריח בהדס של לולב (מרכ"ג) ולהשתמש בנר חנוכה ואפי' להדליק נר של חול מנר של חנוכה אסור (מרע"ד) ואפי' מנר של בית הכנסת אסור מדינא אלא שנוהגין להקל דלב ב"ד מתנה עלי' (קכ"ד) וב"ז הוא כדי שלא תהיה המצוה בזויה עליו: (ג) אין עושין מצות חבילות שלא יעשה ב' מצות כאחת שמא לא יוכל להורדו בשתייהן (והוא מדכתיב כחש"כ תוס' נהדיא סוטה פ' וכדמוכס שס דבין לר"ג ובין לר"י טעמא דכתיב אותה ול"ק מטעם אין עושין חבילות ואפי' לר"ג דדריש טעמא דקרא היינו שלא יהיה לבה גם. ואם מותר להניח לפניו ב' דברים לעשות בהם ג' מלות כגון להניח ילדים בנת א' למולך או ב' כוסות לנרך עליהן בהמ"ז ה' נרכו' עיי' נמ"א סס' קמ"ו שכל דלרמב"ם מותר ולתוס' אסור):

(ד) העוסק במצוה פטור מן המצוה וילפינן מדכתיב ובלכתך בדרך בלכת דרך חייב אבל דמצוה פטור דאל"כ לכתוב בשבת ובלכת. ודוקא שצריך לשרות אחר האחרת כגון שלוחי מצוה בסוכות דפטורים מן הסוכה אפי' בלילה אעפ"י שאינם הולכים בלילה מ"מ אם יצטרכו לשרות אחר סוכה בלילה יתבטלו עי"ז משליחותם (מר"מ) וכן החופר קבר למת או המשמר המת אעפ"י שאינו מתו אעפ"י שנח מעט פטור מק"ש ותפלה אבל אם ימצא סוכה עשויה במלון וא"צ לשרות כלל חייב בסוכה וכן אם היו ב' המשמרי' או ב' החופרים וסגי בא' אזי זה משמר וחופר וזה קורא ואח"כ זה משמר וחופר וזה קורא (ס' ע"א) ולרמב"ם והגאונים אפי' אין צריך לשרות

חיי אדם כלל סח הלכות והירת מצוה

לשרות אחר שתיהן פטור (סי' ל"ח מ"א ס"ק ט') ואינו פטור אלא העוסק במצוה כגון בשעה שמחזיר אבדה לבעליה או שמחזיר אחר אבדת חבירו שימצאנה אבל אם כבר מצא האבדה והניחה בביתו אעפ"י ששומר אותה ועושה מצוה מ"מ לא היו עוסק במצוה (סי' ל"ח):

(ה) הידור מצוה שנאמר זה אלי ואנוהו (בסוכה ר"ט לולב הגזול משמע מר"י דהוי דאורייתא וכ"מ בשבת קל"ג וכ"מ נתי' רא"מ על הסמ"ג הל' לולב ונחום' ס"ט משמע דאינו אלא למנוח למתלה) ולכן צריך בכל מצוה לעשותה בכל כחו שתהיה נאה מה שאפשר ואחז"ל הידור מצוה עד שליש במצוה י"א שאפי' קנה כבר אתרוג או שאר מצוה שראוי לצאת בו בצמצום ואח"כ מצא אחר מצוה להוסיף עד שליש מלגו בדמי ראשון ולהחליפו בזה ואם חבירו אינו רוצה להחליף רק דוקא למכור א"צ לקנות כיון שכבר קנה וי"א דאם כבר קנה א"צ להוסיף כלל רק כשיש לפניו ב' וא' ביוקר מחבירו שליש יקה ההידור ויוסיף שליש והמוסיף יוסיפו לו בעה"ב (מרכ"ל) ובכלל זה שיבחר המין המשובח והמעולה הראוי לאותה מצוה כדכתיב מבחר נדריך:

(ו) זריזין מקדימין למצוה, דבר שמצותו ביום יקדים בבוקר לעשותו כדכתיב וישכם אברהם בבוקר, וכן דבר שמצותו בלילה יקדים בתחלת הלילה ולכן ראוי להתפלל ערבית מיד ביציאת הכוכבים ואפילו אם ימתין אוי יעשה ברב עם מ"מ מוטב להיות מן הזריזין ומקדימין (כדליתא להדיא נ"ה דף ל"ב ע"ב מ"ט הלל דבראשון כו'):

(ז) מצוה בו יותר מבשלוחו (ל"ע אם הוא יעשה המצוה לא יהיה מהודר כ"כ כגון הרולה לכתוב לו ס"ת ואין מכתבו מהודר ואם ישכור סופר יהיה מהודר איזה עדיף ול"ע בתשובת מבי"ט סי' מ"ט):

(ח) שיעשה כל המצוה ולא מקצתה כדכתיב כל המצות וגו' תשמרון לעשות פרש"י בשם המדרש אם התחלת במצוה גמור אות' ואח"ל המתחיל במצוה ואינו גומרה קובר אשתו ובניו כדמצינו ביהודה שהתחיל בהצלת יוסף ולא גמרה. ומ"מ אם נאנס ולא גמרה מעלה עליו הכתוב כאלו גמרה:

(ט) צריך שיכיון לצאת במצוה זו כדקיי"ל מצות צריכות כוונה, ודוקא מצוה דאורייתא אבל דרבנן יצא אפילו בלא כוונה (מ"א סי' ס') ונ"ל דזה דוקא בקורא ק"ש בדרך לימודו (עי' נזקים ז' ע"ב וע"ש נחום' ד"ה סתם אשה וכן שכפמהו לאכול סלה והוא היה סבור שהוא יוס קול או שהיה תוקע לשיר וכיוצא אבל אם קורא ק"ש בדרך שאנו קורין בסדר התפלה וכן שאכל מזה או תקע ונטל לולב אעפ"י שלא כיון ללכת ילא שהרי משום זה עושה כדי ללכת אעפ"י שאינו מכיון) (ע' סי' ס' וסי' תרע"ה וע' נחום' סוכה מ"ב ד"ה אמר אב"י ונשטור נסי' ס' ונסי' מרכ"ל) ואפי' למאן דס"ל מצוי אינן צריכות כוונה הנ"מ בסתם אבל אם כיון בפירוש שלא לצאת בו ודאי דאינו יוצא בעי"ב (כ"כ תוס' בסוכה דף ל"ט וכו"כ הרא"ש והטור שיכיון שלא ללכת עד שיברך [והש"ג כ' אם לא נתכוין ללכת עד שיברך כו'] והביאו המ"א סי' מרכ"ל ס"ק י"ב והשיגו דהא י"א א"ל כוונה ובאמת כוונה הש"ג בלתי ס' כמו שכ' תוס' ורא"ש אלא שהקולמוס פלט שלא נדקדק) וי"א דאפילו למאן דס"ל מצות א"צ כוונה דוקא בדבר שיש בו מעשה אבל בדבר שאין בו אלא אמירה לכ"ע צריכה כוונה (ע' נב"י נסי' ס' ונסי' מקפ"מ ונפ"מ סט):

(י) שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה כגון שגול ציצית או מצה או לולב או שאר מצות (ע' סי' י"א וסי' תרמ"ט) והוא מדאורייתא דכתיב אדם כי יקריב מכם להוציא את הגזול והרבה הזהירו להרחיק בדבר שלא יהיה שום גול במצוה דאליב נעשה קטיגור (וע' מש"כ נכ"ל בכלל ג' סי' ז'):

(יא) כל מצוה שיוכל לעשות בחבורה ועשה בחבורה ולא ביחיד כדכתיב ברב עם הדרת מלך (כדליתא נפסקים ס"ד וביומא ע') ואח"ל אינו דומה מרובים העושים מצוה למיעוט שעושים, ובמנהגות ס"ב ע"א משמע דשלשה הוי רב עם:

(יב) שידקדק לעשות המצוה בכל פרטיה ודקדוקה כדאמרינן שירי דם שיויר מצוה ומעלה עליו כאלו ל"י - - - -

(יג) השמחה הגדולה במצוה. ופי' האר"י ז"ל שזה שכתוב תחת אשר לא עבדת וגו' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ר"ל שלא שמחת בעבודה יותר מאלו מצאת רוב כל תענוגים ואבנים טובות ומרגליות ואמרינן אלא מתוך שמחה של מצוה: (יד) שיריון וירדוף אחר המצוה בדכתיב ונרעה נרדפה כו' וכתוב דרך מצותך ארוץ. ואמרו מצוה לרוץ לבה"ב ולבה"מ דה"ה לכל המצות ויטריח הרבה במצוה ולפוס צערא אגרא (ועיין כ"ז בטפר קרד"י):

(טו) שיהיה ממתינ ומצפה מתי תבוא לידו המצוה לקיימה דכתיב ושמרתם לעשותם ר"ל המתינו לעשותם כמו ואביו שמר את הדבר:

(טז) שלא יעשה מצות בחנם אלא ינקה אותם בשכר שלם כמש"כ ויאמר דוד לארונה כו' ולא אעלה עולות לה' חנם ובזהר מחמיר מאוד בזה:

(יז) שיעשנה מאהבת ה' לא לשום פניה ולא לשום הנאה שבועלם וגם שלא יעשנה כאלו הוא חייב בדבר ורוצה לפטור ממנה והיא עליו כמש"כ אלא יעשנה מאהבה שאפילו לא היה מצווה בה היה משתוקק לעשותה לעשות נחת רוח להקב"ה שרצונו בזה:

(יח) שיעשנה מיראה ואפי' מצוה המושכלת כמו צדקה וכיבוד אב וגזל ועריי' שהן דברים שהשכל מחייב לא יעשנה או יעזבנה מחמת שהשכל מחייב אלא יעשנה או יעזבנה עבוד יראת ה' שהוא צוה ע"ז (כדלמיס אל יאמר אלם אי אפשי צחיר אלם אפשי ואני שצמס לזה עלי):

(יט) חייב לקיים המצוה אפילו אם צריך לפזר ע"ז עישור נכסיו (ס"ד נ"ס ר"ו) ועד חומש אבל יותר מחומש מנכסיו א"צ לפזר אפילו מצוה עוברת. ודוקא במ"ע אבל לעבור על ל"ת חייב ליתן אפילו כל ממנו קודם שיעבור כמש"כ ובכל מאודך (ס' מרכ"ו) ואם צריך לעקור מביתו לילך לעיר אחרת לקיים המצוה צריך עיין:

(כ) כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה שהמצוה מקטרגת ואומרת כמה גרועה אנכי שנתעלמתי מכל וכל (ס"ט ס"ט ק"ה):

(כא) מעלין בקודש ולא מורדין דכתיב את מחתות החטא' כו' ויקדשו ר"ל כיון שכבר נתקדשו אסור להורידן ולכן תשמישי קדושה נגנזין כגון מזוזה ותפילין ורצועותיהן ותיק שלהם וכ"ש כל תשמישי ס"ת אבל תשמישי מצוה לאחר שנגמר מצותן נזרקין כגון ציצית וסוכה וכיוצא בהן ומ"מ יש לזוהר שלא לעשות מהם תשמיש של נאי וכן מלית של מצוה שבלה לא יעשה בו תשמיש מגונה וטוב לגנון או לשרפן ולכן אסור להניח באה"ק שאר ספרים ומלית ותפילין וכ"ש קופה של צדקה ופשיטא המעות שבתוכו ויריעות פסולים נוהגים להניח שם וצ"ל דלב ביד מתנה ע"ז ולא נקרא אה"ק אלא שעשוי כמין ארגו שלא נעשה אלא לכבוד התורה אבל שעשוי בחלל הכותל בין שהכותל של אבנים או של עץ י"א דלא מיקרי אה"ק וכ"ש אם הספרים מתקלקלים שם שלא ירד עליו קדושת אה"ק כלל ואם יש חור בבה"ג מותר להניח שם אה"ק שיסתום החור מפני טומאת מת אם אין מניחין שם לעולם דמ"ש אם מונח כאן או כאן ומה שנהגו הקושרים ספרים שחותכין מן הגליונים של ספרים ראוי להזהיר שלא יחתכו יותר ממה שכבר חתכו בפעם ראשון דבזה י"ל דמתחלה לא נתקדש רק מה שצריך לספר משא"כ פעם ב' (עיין סימן קכ"ד וס"י סל"ד נמ"א ס"ק כ"ד) וגם לא יתלו על תכשיטי ס"ת אותן מטבעות שיש עליהם שם בן ד' שטבעו אותו לשם ע"ז וגם לא יחזיקם ברשותו אלא יתכסם מיד (כ"ח וס"ז ס"ק ט"ו):

(כב) קי"ל בכל התורה דעשה דוחה ל"ת אבל אינו דוחה ל"ת ועשה אע"פ שגם זה הוא עשה ול"ת לא מהני (עיין נ"ט דף ל' נכ"י ונכ"י ס"ט) ודוקא במקום שאינו יכול לקיים שניהם אבל במקום שיכול לקיים שניהם אין העשה דוחה ל"ת ודוקא דבאותו רגע שעובר הל"ת מקיים העשה כגון מילה בצרעת וסדין בציצית שעקירת הל"ת וקיום העשה באין בס"א אבל אם צריך לעקור הכאו קודם לזה אפי'

חיי אדם כלל סח סט הלכות והירת מצוה

רגע א' אינו דוחה ודוקא בענין שלא ידחה הלאו ולא יעשה האיסור אבל אם אעפ"כ צריך לדחות הלאו אעפ"י שאינו מקיים העשה עכשיו מ"מ דוחה (וכן מלמדי בהדיא בק' רש"א שבת ריש פ' ר"א דמילה שמתרץ בזה קו' תוס' שם ד"ה שלא בלחון) ודוקא בעשה דוחה לית בעינין בעידנא אבל עשה חמור דוחה עשה הקל ממנו אע"ג דבעידנא דעקר הקל עדיין אינו מקיים החמור (פסחים כ"ט ע"א תוס' ד"ה אחי עשה ועיין מכות מ' ע"א וביבמות דף ה' ו' ובתוס' שם אכל עשה דברים של מולא דברים לא צעקן צעידתא סי' תמ"ו מ"א ס"ק ב')

(כג) אסור להוסיף על איזה מצוה מן המצוות שנאמר לא תוסיף ודוקא שעושה בכוונה להוסיף כגון שיאמר שמה שאנו יושבין בסוכה בשמעי' וכן מה שאנו אוכלים מצות בח' ש"פ אע"פ שבי' בתורה רק י' ימים יאמר שבאה בן הקבלה עפ"י תורה שבכ"פ שהתורה צויתה לישב בסוכה ולאכול מצה ה' ימים ויתכוין לישב בסוכה ולאכול מצה כדי לקיים מצות התורה וכן כשיניח ב' זוגות תפילין של רש"י ור"ת בבית אחת ויאמר ששניהם כשירים וכן המצוה מן התורה עפ"י תורה שבכ"פ ה"ז עובר אבל אם יושב בסוכה ואוכל מצה ביום ח' משום ספיקא דיומא וכן כשיניח ב' זוגות תפילין של רש"י ור"ת אפי' בב"א מחמת ספק שמא זוג א' הם פסולים וכן כל כיוצא בזה אין כאן משום כל תוספת ואם יניח ב' זוגות תפילין של רש"י או של ר"ת בבית אחת וכן כשיטול ב' לולבין כשרים בבית אחת ה"ז עובר אפי' אינו מתכוין להוסיף דק"ל לעבור בזמנו א"צ כוונה אבל שלא בזמנו צריך כוונה דוקא לעבור וכן כשמוסיף לעשות ה' ציצית או ה' הוטין או ה' פרשיות או בתים בתפילין ה"ז עובר אבל מותר לעשות מצוה א' אפילו ק' מעמים ביום דאע"ג דמה"ת כשהגביה ד' מינין שבלולב פעם א' ביום יצא מ"מ מותר ליטול אפילו מאה פעמי' ביום ובדאי אם יאמר שבאה הקבלה דמה"ת חייב בלולב כל היום ה"ז עובר וכן כל כיוצא בזה אבל רשות לב"ד לעשות סייג לתורה בכל דבר ואפילו לעקור מ"ע או לית לפי שעה (ביבמות ל') והעובר על דבריהם עובר בלאו דלא תסור כו' וכשם שאסור להוסיף על המצוות כך אסור לגרוע כגון לעשות ג' ציצית וג' מינין בלולב (ועיין ברמב"ם פירק ב' מהלכות ממרים ונסמ"ג לאוין שס"ד ובקינוד סימן תכ"ז ובא"ח סי' ל"ד ובמ"א ס"ק ג' ובר"ה דף כ"ח וסנהדרין ע"א ועירובין ל"ה ועיין נדה שבתנתי ככ"א בהלכות סוכה דד"ן ד' מינין שבלולב וי"א דאפילו לעבור בזמנו צעק כוונה למ"ד מלות לריכות כוונה עיין מ"א סי' תרכ"א ס"ק כ"ז וע"ש בא"ר שם דשם הרא"ש פ' לולב הגזול דליתא וכדעת הש"ע):

(כד) מצוה שיש לה ענף שכאשר ירצה לעשות מצוה זו צריך לעשות מקודם מצוה אחרת אעפ"י שבדיעבד אינו מעכב אם יש שום אפשרות שיעשה הענף אסור לעשות המצוה עד שיעשה מקודם הענף אבל אם אין שום אפשרות לעשות מקודם הענף כיון שאינו מעכב מותר לעשות המצוה (גיטין כ"ט ע"ג תוס' ד"ה והא צעק סמיכה):

(כה) שומר מצוה לא ידע דבר רע ור"ל שמחויב כשירצה לעשות איזה מצוה שלא יעשה אותה בהפזון ובפתאום רק שישמור וימתין (כמו ואני עמר את הדבר) ויחייב בדבר הישיב אך יעשה וכ"כ בפסח כיון שהיו צריכין לאכול בחפזון משום חפזון דשכינה בא להזהיר וככה תאכלו אותו מתניכם הגורים כו' (מעשרה מאמרי) מאמר ק"ה ק"ג פ' י"א ע"ה) ונ"ל שזהו ג"כ משיב ושמרתם את המצוות וזהו שיסרו לומר הנני מוכן ומוזמן לקיים כו' ור"ל שכבר אני מוכן ומוזמן וזהו הכון לקראת אלהיך ישראל ור"ל שתכין עצמך מקודם ולא בפתע פתאום. וכבר בהנתי בנסיון שכאשר עשיתי מצוה בפתאום לא קיימתי כראוי לכן צריך לזהר בזה:

כלל סט. דין קימה והידור בפני חכם ובפני זקן:

(א) ישתדל לקיים מ"ע לקום מפני כל חכם אפי' אינו זקן אלא יניק שאינו אפי' בן י"ג שנים אלא שהוא מופלג בחכמה משאר העם אע"ג שאינו מופלג מחכמים

חיי אדם כלל סט הלכות קימה וחידור בפני חכם ובפני זקן עח

מחכמים שבדור אלא כיון שמופלג בחכמה משאר העם והוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו:

(ב) וכן מ"ע לקום מפני שיבה דהיינו בן ע' שנים אפי' הוא עם הארץ ובלבד שלא יהיה רשע. ואפי' זקן נכרי מהדרין אותו בדברים ונותנים לו יד לסומכו:

(ג) מאימתי חייב לקום מפניהם משיגיעו לתוך ד' אמותיו דאז מוכח מילתא שמפניו הוא עומד אבל קודם ד"א אין היכר ואין כאן חידור ויקום כך עד שיעבור מכנגד פניו וי"א עד שיעבור ממנו ד' אמות:

(ד) וצריך לקום מלא קומתו ודוקא בסתם בני אדם או בשוין בחכמה אלא שהשני הוא זקן אבל חכם אפי' הוא ילד א"צ לעמוד בפני הזקן מלא קומתו אלא יקום מעט כדי להדרו כיון שהוא ילד חכם יותר מהזקן אין לו להתבזות לקום מפני הזקן:

(ה) וכן ב' חכמים ובי' זקנים א"צ לקום א' מפני חבירו אלא יעשה לו חידור ואפי' הרב לתלמידו יעשה לו חידור קצת:

(ו) אסור להעצים עיניו ממנו קודם שיגיע לתוך ד"א כדי שלא יצטרך לקום מפניו כשיגיע לתוך ד"א וע"ז נאמר ויראת:

(ז) אין עומדין מפניהם לא בבבב"ם ולא במרחץ בחדר שכולם עומדין ערומי' שאסור ליתן שלום (עיין ש"ך פ"ק ג') דכתיב תקום והדרת קימה שיש בה חידור אבל בבית אמצעי של מרחץ וכ"ש בבית החיצון חייב:

(ח) אין בעלי אומנות חייבים לעמוד בפני ת"ח בשעה שעוסק במלאכתו דמקשינן קימה להידור מה חידור אין בו חסרון כים ה"ג קימה שאין בו חסרון כים. ואם הוא עוסק במלאכת אחרים אסור להחמיר על עצמו לעמוד אבל בשעה שהוא עוסק בתורה חייב:

(ט) החכם מזהר שלא יכוין לעבור בפני הצבור כדי שיעמדו מפניו ולהשריחם אם אפשר לו להקיף וזכות הוא לו:

(י) גדול הדור ומפורסם בדורו למופלג בחכמה יותר משאר חכמי הדור דינו כאלו הוא רבו מובהק וצריך לעמוד מפניו כמלא עיניו ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו או עד שישב (שאר דיוכים הכוה"ג' נרבו מובהק מנא"ר בי' ס' רמ"ג ולפי שאין שכיח צומן הזה רבו מובהק לכן לא העמקת):

סדר אמירת קרבן תורה לארבעה שצריכין להודות:

ראוי ונכון שיפריש לצדקה העשיר לפי עשרו והדל כפי השגת ידו שהרי כשהיה בית המקדש קיים היה צריך להביא כבש או עז או עגל או פר או פרה וא"כ לא מסתבר שיע"י חורבן מקדשנו ירויה שלא יהיה חוטא נשכר ולכן יפריש כפי השגת ידו כפי שווי א' מהבהמות הנזכרים ויחלק ללומדי תורה ויזהר שלא יאמר המעות האלה יהיו לתורה דא"כ אין להם תקנה בזמננו אלא יאמר הריני נותן זאת לצדקה ויה"ר שיהיה נחשב כאלו הקרבנות תורה וכך עשיתי בשנת תקס"ד שנעשה לי הנס מחמת שריפת (הפולווער). ולפי שבזמן הזה אין לנו אלא שיח שפתותינו לכן תקנתי אז סדר הקרבת התורה דהיינו תחלה אמרתי פ' תורה דפ' צו וזאת תורת זבח השלמים עד ואם נדר כו' ובפ' ויקרא ואם זבח השלמים עד כל חלב כו' לא תאכלו ואח"כ נוסח זה. וכך היתה עבודת התורה מביא פר או פרה שהוא מבן ל' יום עד בן ג' שנים או כבש או עז מבן ל' יום עד בן י"ב חודש ואם נתעברה השנה נתעברה לו או איל מבן ל' יום עד בן כ"ד חודש נמצא יכול להביא פר או פרה עגל או עגלה איל או רחל גדי גז' גדי' שער או שעירה ואם הביא מיום ה' כשר (רמז"ס פ"א מהל' מע"ק וע"ג נכ"מ סכ' דבנכ"ד מותר לכתחלה מיום ח'). ומביא הבהמה לעזרה ומקריש אותה שם וקודם שחיהיה היה מביא עשרים עשרון סולת וחצי לוג שמן ועושה מעשרה עשרונים עשר חלות חמץ וכיצד מחמץ מביא שאור כדי חימוץ ונותנו לתוך המדה וממלא המדה ומודד כל עשרון ועשרון בפ"ע במדה של עשרון שהיה במקדש ומן עשרה עשרונים הנשארים עושה ל' חלות של

חיי אדם כלל סט הלכות קרבן תורה

מצה כל חלות שוות עשר חלות מכל מין. " חלות מאסה תנור. " חלות ריקקים. " חלות מורבנות. כיצד היא המורבנת חולטה ברותחין ואופה אותה מעט ואח"כ קולה אותה ברביעית הלוג שמן על האלפס וכיוצא בו כדרך שקולין הסופגנין. וכיצד עושה החלות בולל הסולת בשמינית הלוג שמן ולש בפושרין ואופה. כיצד מעשה הרקיקין לש את הסולת בפושרין ומושהן בשמינית הלוג שמן אחר אפייתן. ולאחר שקרמו כולם פניהם בתנור סומך ב' ידיו על הקרבן ובכל כוחו ובשעת סמיכה אומר עליו דברי שבת. ונ"ל שהוא מזמור לתורה. והסמיכה תהיה בעזרה דוקא בכל מקום בעזרה ואם הכורי אנשים הביאו קרבן א' בשותפות כולן סומכין עליו בזה א"ו ולא כולם בב"א ותיכף לסמיכה שחיטה. ולכתחילה שוחטין בסכין שהוא כלי שרת ושחט ישראל או כהן וקבל הכהן הדם במזרק שהוא כלי שרת וצריך לקבל כל הדם כיצד הוא עושה אוהו הסימנים בידו ומוציאן עם הוורידין לתוך המזרק ושוחט שנים או רוב ב' כדי שיקבל הדם כולו בבלי ומגביה הסכין למעלה כדי שלא ירד הדם ממנה אלא מן הצואר ודם שבסכין מקנהו בשפת המזרק ובדיעבד אפי' לא קבל רק כדי הווי' כשר וצריך העוהר שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדם ובשעת חולכת הדם ובשעת זריקה ואח"כ הולקין הדם למזבח ולקח הכהן המזרק שבו הדם וזורק ממנו במזרק ב' זריקות על ב' זוויות המזבח האלכסון מחצי המזבח ולמטה על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית ומכוין כשזורק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזוויות כמין גם כדי שיהיה שתי מתנות שהן ד' ישירי הדם היה שופך על יסוד דרומי ואח"כ מפשיט העור והעור הוא לבעלים כיצד הוא מפשיט נוקבו מתוך ערקבו ותולה ומפשיט ואם היה שור מפשיטו בלי תליה ולאחר ההפשט מוציא האימורין החלב שעל הקרב ובכללו חלב שעל הקיבה וכל החלב שעל הקרב ושתי כליות וחלב שעליהן עם החלב שעל הכסלים ויותרת הכבד ומעט מן הכבד עם היותרת ובכשבים מוסיף גם האליה תמימה עם ההוליות מן השדרה עד מקום הכליות ונותנן במגים ומנתח את הבשר ומפריש ההזה והוא כל הרואה את הקרקע. למעלה עד הצואר. למטה עד הכרס. וחותר עמה ב' צלעות אילך ואילך ומפריש שוק הימין והוא ב' אברי מעורים וה בזה דהיינו עצם אמצעי ועצם העליון המחובר לגוף. ונותן החלבים ע"י הבעלים והזה ושוק למעלה וב' כליות ויותרת הכבד למעלה מהם וד' לחמים מן המ' חלות למעלה וכהן מניח ידיו תחת ידי בעלים ומוליך ומביא מעלה ומוריד במזרחה של מזבח. ואם היה קרבן בשותפת א' מניף ברשות כולן. ואחר שמניפין מולח האימורין ומקטירין ע"ג המזבח והזהו והשוק וד' חלות נאכלי' לכהנים לאחר הקטרת האימורין ושאר הלחם עם שאר הבשר נאכלי' לבעלים. ואח"כ יאמר או"א גלוי וידוע שבזמן שבה"מ היה קיים כשנעשה נס לאדם היה מביא תודתו ומקריב לפנדק ועכשיו שחרב בה"מ יהר"מ שתהא אמירה זו חשובה ומרוצה לפנדק כאלו הקרבנו לפנדק קרבן תודה כהלכתה כמו שנאמר ונשלמה פרים כו' ויהר"מ היא מלך רחמן שתשוב ותרדם כו' :

הלכות שבת

כלל א. דין הכנסת שבת מערב שבת (סימן רמ"ט) :

(א) שבת קודש הוא האות הגדול והברית שנתן הקב"ה לישראל. למען ידעו כי ששת ימים עשה ה' כל מה שברא בשמים ובארץ ושבת ביום השביעי והוא יסוד האמונה לידע שהעולם הוא מחודש וכיון שברא הכל הוא ארון על הכל ואנחנו עבדיו ומחויבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופנו ונשמתנו וממונינו כי הכל שלו.

והזהירה